

opinió

Rompudes i gestió forestal

L'erosió, la pèrdua exagerada de sòl fèrtil, ha estat un flagell de totes les civilitzacions, des de la mesopotàmica a la maia, passant per la grega i la romana. Però en les últimes dècades, més que mirar d'estabilitzar els sòls, el que hem fet és eliminar marges, esborrar rases (i tornar-les a esborrar cada vegada que plou massa), engrandir camps i, darrerament, autoritzar rompudes.

TEXT: FLORINDA PLANS¹, IMATGE: JUAN SÁNCHEZ AMOROS.

¹ Autora del llibre *Entre dos focs: Desgovern, polítics i grans incendis a la Catalunya Central*. Pagés Editors, 2000.

Una rompuda no és res més que la tala i "neteja" d'un bosc per convertir-lo en camp de cultiu. A la Catalunya central se'n diu boiga. En els últims anys sembla que s'ha despertat l'interès per tornar a guanyar hectàrees de cultiu al bosc. Segons com es miri, els números canten poc. Del 2009 al 2013, a Catalunya, s'han autoritzat rompudes per un total de 3.106 hectàrees, que no és pas més d'un 2,5 per mil de la superfície forestal total. Podríem pensar que això és una minúscula, però hi ha una tendència clara: durant aquests 5 anys les hectàrees rompudes s'han multiplicat per 2,9 (o si ho voleu, han augmentat un 190%). Si aquest ritme de creixement es manté, en menys de 35 anys haurem liquidat, a base de rompudes, tots els boscos de Catalunya (són les sorpreses de les funcions exponencials).

On es produeixen les rompudes?

Un 35,8% de les terres rompudes durant aquests anys són a la Catalunya Central. Si ens fixem només en el 2013, aquest percentatge passa a ser del 41,81% i és molt probable que el 2014 el percentatge hagi tornat a augmentar. I encara, aquestes rompudes s'han concentrat al Bages, el Solsonès

i el Berguedà. Aquesta Catalunya Central que estem rompent es situa just a la frontera entre la Catalunya que pateix un deficit hídric anual i la Catalunya més humida. Que coincideix amb la frontera entre la Catalunya que té molt bosc i la que no en té gens. Una zona que té molta tendència a veure's castigada pels incendis forestals. Entre els incendis i les rompudes poïser aconseguirem incorporar la Catalunya Central a la Catalunya de seca estricta.

Per a què volem tanta rompuda?

La justificació és clara: quan tenim menys boscos (o més aviat els tenim més intensament gestionats) els incendis eren controlables. Per tant, cal esponjar la superfície forestal, trencar la seva continuïtat, per tal de prevenir incendis. De fet, això de la prevenció d'incendis no s'ho creuen ni els que ho escriuen. No deixa de fer gràcia: és com si volguéssim vèncer la malaltia eliminant el malalt. Els incendis forestals es prevenen fent gestió forestal i la gestió forestal té moltes més eines a part de la rompuda. A banda, les rompudes que autoritzen no és que estiguin dibuixades en cap pla global o comarcal de prevenció d'incendis.

² Francesc Reguant. 2010. *Claus estratègiques dels sectors agrícoles. Cereals*. A

³ Martínez-Casasnovas, J. A.; Ramos, M. C.; Cots-Folch, R. 2008. Influence of the EU CAP on terrain morphology and vineyard cultivation in the Priorat region of NE Spain.

Ramos, M. C.; Martínez-Casasnovas, J. A. 2009. Effects of field reorganisation on the spatial variability of runoff and erosion rates in vineyards of northeastern Spain.

El fet que la Direcció General de Medi Natural i Biodiversitat autoritzi rompudes que els POUM (plans d'ordenació urbanística municipal) dels municipis desautoritzen, i que s'hagin autoritzat en terrenys amb pendents superiors al 12%, ens fa pensar que la consigna política és clara. Com, sinó, es passaria per sobre dels ajuntaments? La justificació real que ha portat a obrir la veda a les rompudes no té res a veure amb els incendis: els sòls agrícoles estan adquirint preus estratosfèrics i està clar que la demanda de cereals continuï pujant. Necessitarem, diuen, més terra per produir tot el gra que caldrà per alimentar la població. Fins i tot s'ha quantificat el nombre d'hectàrees que es podrien "recuperar" a la forest i convertir en terres de conreu: són unes 160.000² (que ve a ser un 8% de la superfície forestal actual de Catalunya, una xifra que, d'entrada, tampoc sembla excessiva).

En realitat l'excessu de la necessitat d'alimentar la població ja cansa. Siguem clars: necessitem més terra per seguir mantenint la nostra condició de segon clúster alimentari més important d'Europa. I aquí ens hauríem de parar a pensar que pot significar, de cara al futur, aquesta deria per ampliar o mantenir la nostra indústria càrnia (base del clúster que fa tanta il·lusió de conservar), però això seria tot un altre article.

I les motivacions dels pagesos que fan les rompudes, quines són? Per una rompuda no és barat, són diners que seran difícils de recuperar. Però el bosc dona tan poc, per no dir res... Els pagesos es plantegen la rompuda com una inversió de futur, tot esperant que els preus del cereal es man-

És veritat que a principis del segle passat no hi havia tant bosc, però també hi havia molta més pastura i camps en guaret. A més, els treballs de sòl no eren, ni de bon tros, tan dràstics perquè tot el moviment de terres es feia a sang (sense maquinària a motor). A banda, els pagesos tenien la saviesa del paisatge i sabien que calia cuidar els marges i les rases per no perdre sòl. En termes d'erosió per l'aigua, el que compta no són tant les hectàrees cultivades com les hectàrees segellades (amb asfalt o ciment, o per compactació, desestructuració, manca de matèria orgànica, nuesa o pendents excessives), incapaces d'absorbir res. No sé si ningú ha fet el càlcul, peròestic segura que, malgrat l'augment de la superfície forestal, d'aquestes hectàrees n'hi ha més ara que no pas a mig segle passat.

Boscos i futur

Catalunya té un 60% de la seva superfície coberta per bosc i per a molts "experts" això és massa. Tot i que hi ha comarques que no arriben a tenir ni un 20% de superfície forestal. Els boscos catalans fan algunes funcions, a més de proporcionar poca fusta, ocupar moltes hectàrees i perillar pel risc d'incendis. A vegades sembla com si només calgués protegir els boscos tropicals. A part de mantenir la biodiversitat, estabilitzar el clima (refresquen l'aire, generen humitat), segrestar carboni (el bosc en pot retenir 100 vegades més que un terreny cultivat de la mateixa superfície), evitar l'erosió i regular el cicle de l'aigua, els boscos són la nostra esperança pel futur. El bosc és un reservori de sòl fèrtil i només si tenim boscos tindrem aigua, que no és poca cosa en un moment en què el canvi climàtic està empenyent cap al nord les zones àrides que ja tenim prou a prop. Els permacultors diuen (i si se'ls dona l'oportunitat, demostraran) que una hectàrea de bosc comestible pot alimentar 25 persones sense necessitat de cap entrada exterior, mentre que una hectàrea de blat, que a més necessita d'una gestió dels fertilitzants i de la sanitat vegetal, n'alimenta menys de 13.

Lavors, la millor manera de gestionar aquestes 160.000 hectàrees aptes per a ser rompudes és convertir-les en camps per a l'agricultura industrial? En tindrem prou amb desforestar el 8% del nostre territori? Més aviat el que hauríem d'estar fent és experimentar creativament per trobar maneres de gestionar els boscos. Ens calen alternatives, propostes, que permetin invertir els mateixos esforços que sembla que estem disposats a fer per desforestar part del territori en revalorar el nostre patrimoni forestal.

En un moment donat ens vam proposar d'evitar que el puri i altres llixiviats industrials baixessin pels nostres rius i rases. En aquest 2015, Any Internacional dels Sòls, estaria bé que ens poséssim d'evitar que el que hi baixés fos el nostre sòl. Una bona manera de començar seria mirar-se els expedients de rompudes amb lupa i autoritzant només aquelles que són realment justificables.

Hauríem d'estar gestionant, mimant, els nostres boscos. ✪

No s'exigeix cap declaració d'impacte ambiental ni cap estudi previ de les condicions del terreny per autoritzar una rompuda

tinguin alts. Alguns veuen en la rompuda una manera d'invertir el seu temps durant l'hivern. Altres necessiten hectàrees per poder ampliar les granges. I tots estan convençuts que amb la rompuda milloren el seu patrimoni.

Problemes que presenten les rompudes

Quan es fa una rompuda és l'amo del terreny, si no el mateix maquinista, qui decideix com es fa l'anivellament, perquè normalment no hi ha cap guia tècnica ni cap assessorament (i malgrat tot, hi ha pagesos que ho fan prou bé). No s'exigeix cap declaració d'impacte ambiental ni cap estudi previ de les condicions del terreny (tipus de sòl, orientació dels estrats, línies d'aigua). El resultat és que l'anivellament es fa no tant per evitar l'erosió com per facilitar la feina posterior dels tractors i les màquines. A banda, el reballs alteren el perfil del sòl, n'empobreixen l'estructura i en redueixen la matèria orgànica i la capacitat d'infiltració. Tot plegat el que fa és deixar uns camps a punt per a l'erosió³.

⁰¹ Rompuda en una zona forestal.